

شبیہ سازی انسان از منظر فقہ و حقوق

مؤلف:
رسول پور رحیم

www.ketab.ir

سرشامه	: پرورجیم؛ رسول، ۱۳۵۹-
هنوان و نام پدیدآور	: شبیه سازی انسان (از منظر فقه و حقوق) / رسول پرورجیم.
مشخصات نشر	: تهران: مدل قانون، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری	: ۲۳۸ ص
شابک	: 978-622-90593-8-8
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص [۲۳۹]-۲۳۸
موضوع	: همسازی انسانی (فقه) Human cloning (Islamic law) همسازی انسانی - قوانین و مقررات Human cloning - law and legislation
رده بندی کنگره	: BP۱۹۸/۶/۸۸
رده بندی دیویی	: ۲۶۹۷/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۶۱۸۳۹۳

میدان انقلاب، روپروی درب اصلی دانشگاه تهران
پاساژ فروزنده، طبقه همکف، پلاک ۳۲۱ تلفن: ۶۶۹۶۳۵۹۷

شبه سازی انسان از منظر فقه و حقوق

رسول پور رحیم

طراح جلد: مهرشاد احدی

چاپ اول: ۱۴۰۳

تیراژ: ۵۰ نسخه

چاپ: احمدی

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ و متعلق به انتشارات عدل قانون است.

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلف است»

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۵۹۳-۸-۸

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۱۵	 فصل نخست: کلیات
۱۵	 مقدمه
۱۵	 مبحث نخست- تعاریف مرتبط با عنوان
۱۵	 گفتار نخست- فقه :
۱۶	 گفتار دوم- حقوق:
۱۶	 گفتار سوم- شبیه‌سازی:
۱۷	 مبحث دوم- کلونینگ:
۱۷	 گفتار نخست- تعریف کلونینگ:
۱۸	 گفتار دوم- تبیین و تشریح فرآیند کلونینگ:
۲۱	 گفتار سوم- پیشینه و آینده کلونینگ:
۲۶	 گفتار چهارم- انواع کلونینگ:
۲۸	 گفتار پنجم- روش‌های کلونینگ:
۲۸	 مبحث سوم- مراحل مشابه‌سازی موجود زنده:
۲۹	 مبحث چهارم- تفاوت شبیه‌سازی با سایر علوم و تکنولوژی‌ها:
۲۹	 گفتار نخست- تفاوت شبیه‌سازی با مهندسی ژنتیک:
۳۰	 گفتار دوم- تفاوت شبیه‌سازی با تکنولوژی استفاده از سلول‌های بنیادی:
۳۰	 گفتار سوم- تفاوت شبیه‌سازی با لقاح معمولی:
۳۱	 گفتار چهارم- تفاوت شبیه‌سازی با تلقیح مصنوعی:

۳۲	مبحث پنجم- تولد دالی و جنجالی بزرگ:
۳۲	مبحث ششم- شبیه سازی انسان از رؤیا تا واقعیت:
۳۵	نتیجه:
۳۷	فصل دوم: شبیه سازی از دیدگاه مذاهب اسلامی و غیراسلامی
۳۷	مقدمه
۴۳	بخش نخست- شبیه سازی انسان از دیدگاه اسلامی:
۴۳	مبحث نخست- دیدگاههای شیعه و اهل سنت پیرامون شبیه سازی:
۴۴	گفتار نخست- دیدگاه شیعه در خصوص شبیه سازی:
۴۹	گفتار دوم- دیدگاه اهل سنت در خصوص شبیه سازی:
۵۰	مبحث دوم- دلایل مخالفان شبیه سازی از دیدگاه اسلامی:
۵۱	گفتار نخست- دلایل مخالفان شبیه سازی از دیدگاه شیعه:
۶۲	گفتار دوم- دلایل مخالفان شبیه سازی از دیدگاه اهل سنت:
۷۸	مبحث سوم- دلایل موافقان شبیه سازی از دیدگاه اسلامی:
۸۰	گفتار دوم- اصل اباحه دلالت بر مجاز بودن شبیه سازی می کند:
۸۲	گفتار سوم- در اسلام جنین از بدو پیدایش انسان محسوب نمی شود:
۸۴	گفتار چهارم- شبیه سازی درمانی و تحقیقاتی، برای بشر مفید است:
۸۵	گفتار پنجم- شبیه سازی موجب به هم ریختن رابطه نسبی افراد نمی شود:
۹۲	مبحث چهارم- آثار فقهی شبیه سازی انسان:
۹۲	گفتار نخست- به هم خوردن نظام خانواده و ایجاد اختلال در وضعیت قرابت و نسب افراد
۹۲	کلون شده:
۹۵	گفتار دوم- احتمال بروز بیماری در افراد کلون شده:
۹۵	گفتار سوم- آسیب به دهندگان تخمک و مادران جانشین:
۹۶	بخش دوم- شبیه سازی از دیدگاه غیراسلامی
۹۶	مبحث نخست - نظرات و دلایل مذاهب غیراسلامی پیرامون شبیه سازی انسان
۹۶	گفتار نخست - دیدگاه کلیسای کاتولیک در خصوص شبیه سازی انسان
۹۸	گفتار دوم - دیدگاه پروتستان ها در خصوص شبیه سازی انسان
۹۹	گفتار سوم - دیدگاه یهودیان در خصوص شبیه سازی انسان
۱۱۸	نتیجه گیری
۱۲۱	فصل سوم: حقوق و شبیه سازی انسان

۱۲۱	مقدمه
۱۲۶	مبحث نخست- بررسی موضوع در کمیته ششم مجمع عمومی سازمان ملل
۱۲۸	مبحث دوم- عرف‌های حقوق بشری و شبیه‌سازی درمانی
۱۳۰	مبحث سوم- اصول کلی حقوقی و شبیه‌سازی:
۱۳۱	گفتار نخست- اصل لاضرر
۱۳۱	گفتار دوم- اصل سودمندی
۱۳۲	گفتار سوم- اصل مشهور غایت بودن انسان و منع استفاده ابزاری از اوست
۱۳۲	گفتار چهارم- اصل معامله متقابل
۱۳۳	گفتار پنجم- اصل اهمیت نیت در قضاوت اخلاقی
۱۳۳	مبحث چهارم- دکترین حقوق بشری و شبیه‌سازی درمانی:
۱۳۴	مبحث پنجم- قوانین داخلی کشورها و شبیه‌سازی درمانی
۱۳۵	مبحث ششم- حقوق انسان شبیه‌سازی شده
۱۳۵	گفتار نخست- حق بر جان و تن
۱۳۸	گفتار دوم- منع تجارت شبیه
۱۳۸	بند نخست- منع تجارت شبیه به عنوان برده
۱۴۰	مبحث هفتم- وضعیت حقوقی شخص شبیه‌سازی شده
۱۴۲	مبحث هشتم- واکنش‌های جهانی در مورد شبیه‌سازی
۱۴۵	مبحث نهم- شبیه‌سازی در پرتوی قوانین و حقوق
۱۴۶	گفتار نخست- شبیه‌سازی انسان در سطح حقوق بین‌الملل
۱۴۸	گفتار دوم- شبیه سازی در حقوق ایران
۱۵۵	گفتار سوم- شبیه‌سازی انسان در حقوق فرانسه
۱۵۶	مبحث اول: حفظ شأن و منزلت انسانی
۱۵۷	مبحث دوم : ممنوعیت تولید مثل غیر جنسی انسان
۱۵۸	مبحث سوم : ممنوعیت هرگونه عمل اصلاح نژاد جمعی
۱۶۰	مبحث چهارم : انطباق مقررات با سرنوشت چنین بارور شده
۱۶۲	گفتار چهارم- شبیه‌سازی در حقوق بین‌الملل خصوصی
۱۶۴	گفتار پنجم- حقوق تطبیقی و شبیه‌سازی انسان
۱۶۶	گفتار ششم- شبیه‌سازی از دیدگاه قضایی و جرم‌شناسی
۱۶۷	گفتار هفتم - آثار حقوقی شبیه سازی

خلاصه	۱۷۰
سخن آخر	۱۷۵
پیوست‌ها	۱۸۱
واژه شناسی	۲۰۳
منابع و مآخذ	۲۲۹

مقدمه

«وَسَخَّرَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهَا نَفَىٰ ذَٰلِكَ لآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»

و آنچه در زمین و آسمان‌ها بود، تمام را مسخر شما گردانید، در این کار نیز برای مردم با فکرت آیات قدرت کامله پدیدار است (جاثیه/ ۱۳).

الحمد لله رب العالمین و سلام علی سید المرسلین محمد و علی آله و اصحابه اجمعین.

بعضی کارهای بزرگ، مانند نخستین فرود بشر بر کره ماه یا نخستین انفجار اتمی، با بیم‌ها و امیدهای زیادی همراه بوده‌اند. موج چالش‌های فکری این گونه پیشرفت‌ها، جوامع علمی را پشت سر نهاده و در قالب فیلم، رمان و مقاله به جامعه کشیده شده و غرور آمیخته به ترسی به ارمغان آورده است.

هر چند نباید عظمت این‌گونه کارها را از یادبرد، اما باید دانست این موارد به دلایل دیگری جنجال برانگیز شده‌اند، این کارها دیدگاه ما را نسبت به خودمان تغییر داده، فرود آمدن بشر بر کره ماه، دیدگاه فرازمینی را به زندگی بشر وارد کرد، که آیا انسان می‌تواند در سیارات دیگر سکنی گزیند؟ آیا در سیارات دیگر جانداران توانمندی وجود دارد؟

این پرسش‌های آمیخته به ترس، در نخستین فرود بشر بر سطح کره‌ای دیگر ریشه دارند. به همین نحو، انفجار اتمی، بهره‌برداری از ذخایر بسیار عظیم انرژی و در عین حال امکان براندازی تمام زندگی را از کره خاکی به ما عطا کرد، بشر با داشتن نعمتی این چنین توانسته است به امکانات زیادی دست یافته و از هر وسیله‌ای برای رسیدن به اهدافش بهره برد، روزی در ورای سیارات و کهکشان‌ها پرگشوده و به سمت اکتشافات و اختراعاتش از نقاطی به فاصله میلیون‌ها و میلیارد‌ها سال نوری خبری می‌آورد و دگر بار در اعماق دریاها و غارها و حفره‌های زیرزمینی خزیده و از شگفتی‌ها می‌گوید و روزی هم به خود نگریسته و کالبدش را به تیغ جراحی و اشعه لیزر و... می‌سپارد تا بزرگترین قطعه آدمی سلولی باشد

که با چشم غیر مسلح دیده نمی شود و کوچکترین آنهم، محتویات درون سلول، که خود داستان دیگر است و اسراری مرموز و پیچیده تر.

کشف اصول وراثت توسط «گریگو رمندل»^۱ در سال ۱۸۶۵ میلادی آغاز شد، که در ابتدا از سوی هیچیک از زیست شناسان و دانشمندان مورد تأیید قرار نگرفت، به گونه ای که نوشته های وی برای مدت حدوداً ۳۵ سال، بدون توجه باقی ماند. به هر صورت، این قوانین، پایه های علم ژنتیک را تشکیل داد؛ ولی دانش ژنتیک تا آغاز قرن بیستم هنوز شکل نگرفته بود. برخی از دانشمندان به طور مستقل و هم زمان قوانین مندل را به صورت علمی کشف نمودند و موجب شدند واژه ژنتیک^۲، برای این علم جدید صورت پذیرد.

امروزه انسان پی برده است که در هسته سلول میلیون ها ژن^۳ وجود دارد که بیانگر ابعاد، صفات و ویژگی های ظاهری و درونی هر فرد است؛ آری او به DNA رسید، از طرفی داستان های علمی- تخیلی که یکی از جولانگاه های بزرگ اندیشه آینده نگر بشری است، با ورود به قرن بیستم و وضع تئوری هایی به اوج خود رسید.

در عصر حاضر، انفجار اطلاعات، پیشرفت علم و تکنولوژی سرعت چشمگیری یافته است و برخی تخیلات علمی به واقعیت پیوسته است. در این میان، شبیه سازی انسان نمونه ای برجسته از به واقعیت پیوستن داستان های علمی- تخیلی است. شبیه سازی انسان نیز واقعیتی تحولی در علوم زیستی به شمار می آید و پیش بینی می شود که در آینده اثر عمیقی بر همه ابعاد زندگی بشری داشته باشد، همان طور که ظهور اینترنت و شبکه های اجتماعی توانسته اند چهره جهان را دگرگون نماید. شبیه سازی بیم ها و امیدهای تازه ای را به زندگی بشر وارد کرده است؛ مانند هر پدیده نو دیگری به دلیل غیر قابل پیش بینی بودن اثر آن و سوء استفاده هایی که ممکن است از این پدیده علمی شود، موجب شده است تا مباحث جنجال برانگیزی پیرامون آن مطرح شود.

موافقان و مخالفان، با مبانی مختلف و از جنبه های متفاوت، به طرح دیدگاه های خود می پردازند. هم مخالفان و هم موافقان شبیه سازی انسان را می توان در میان متخصصان علوم زیستی، پزشکی، جامعه شناسی، فلسفه، دانشمندان و علمای دینی، حقوق دانان، سیاستمداران و افراد عادی یافت.

۱ Gregor Mandel. (۱۳۷۶). اهداف دین از دیدگاه شاطبی.

۲ Ghenetic.

۳ Ghen.

آدمی هم اکنون، موقعیتی خطیر را تجربه می‌کند، در پیش روی او چشم‌انداز قریب‌الوقوع شبیه‌سازی انسان ترسیم شده است. تحقق این شاهکار خارق العاده، حامل مخاطرات و تهدیدهایی برای حیات آدمی و طبیعت است و شاید، نخستین باری است که آدمی در مسیر تعیین سرنوشت خود قدم برمی‌دارد. هم‌اینک محققان و دانشمندان، نخستین آزمایشهای خود را در این باره انجام داده‌اند و جهان بی‌صبرانه و مشتاقانه در انتظار تحقق چنین کاری است.

اگرچه چنین موضوعی، بسیاری را نگران ساخته است؛ اما حامیان این نوع فناوری این سؤال را مطرح می‌کنند که چه دلیلی برای عدم استفاده از آن وجود دارد؟ از سوی دیگر، تعدادی از عالمان اخلاق، مذهب، کم و بیش و به دنبال انزجار برخی، از تحقق چنین چشم‌اندازی، مخالفت‌هایی را نسبت به این موضوع از خود نشان داده‌اند.

بی‌شک شبیه‌سازی انسان، با مسائل اساسی و در رأس آن با مسائل مرتبط با ماهیت، شخصیت و ارزش آدمی پیوند خورده است و هیچ رویدادی در طول تاریخ حیات بشر، چنین تأثیری را بر آینده انسان نداشته است، که دلایل متعددی هم برای این ادعا وجود دارد.

در این مجموعه سعی شده است با ایجاد بصیرت و آگاهی لازم در جوانب گوناگون شبیه‌سازی انسان، این پدیده به لحاظ فقهی و حقوقی بررسی شود.

رسول پوررحیم

R.Poorrahim_59@Yahoo.com